

tati competit jus in vitam nostram, ideoque sola divina voluntas sufficienter cognita potest esse rationabile motivum mortis anticipandae. Hinc parum proficeres urgendo, eum qui se interficit, id facere volendo, et *volenti non fit injuria*, quamvis enim ordinatum sui amorem laedendo, sibi met injuriosus minime esset, quod tamen est falsum, adhuc gravissimam divini juris laesionem haud dubie non declinaret. Praeterea axioma illud debet distingui, scilicet, volenti non fieri injuriam, quando vult sive disponit de iis de quibus rationabiliter disponere potest; non autem in casu opposito, praesertim si disponat de illis quae ejus dominio non subjacent, qualis est in casu vita propria.

Ad 3.^m *Neg.* utraque *sequel.* Hoc ipso quod non amamus nostrum esse nisi ut simus felices, sequitur nos debere amare in primis nostrum esse, quod et est fundamentum praesentis felicitatis et medium naturale futurae; cum nequeat dari major infelicitas, quam utrique felicitati nuncium remittere. Porro falsum est, physicis malis quibus frequenter opprimimur (quid enim sentiendum est de malis moralibus superius indicavimus) nullum aliud praeter mortem remedium superesse; nam si a sapientissimo divinae providentiae ordine more impiorum non praescindamus, necessario fatendum est, mala haec aut ad nos corripiendos, aut ad praebendam nobis aliisque occasionem patiendi a benignissimo Deo ordinari, ideoque validissimum contra ea remedium est animi firmitas atque constantia sociata cum fiducia in Deum; praesertim cum nunquam nobis certo scire datum sit propter perpetuas humanarum rerum vicissitudines, quantum hujusmodi mala sint duratura. Vita itaque praesens utcumque misera, nunquam est verum hominis malum, sed nobis aliisque plurimum potest prodesse, praecipue si vehementes cupiditates, quae mala haec plerumque augent, aut etiam sunt verae eorum causae, sedulo compescamus.

150. Opponunt deinde. Ex parte Dei suicidium juri naturae non adversatur, non enim divinae providentiae ordo

filius e. g. amittet valorem absolutum suae personae ex eo quod pater jus habeat in ipsum? Numquid nullum erit discrimen, sicut auctor vellet, inter jura realia et *proprie dicta* personalia? Numquid jus naturae violare censendus esset, qui pro incolumitate e. g. patriae, aut spiritualis et aeternae vitae hominis alterius, se ipsum modo supra dicto in servitutum traderet?

violatur, si materiae modificatio immutetur nec mente a corpore soluta ordo universi orbis detrimentum patitur, aut anima minus sublimis erit, corpore aliam induente formam. Praeterea, vitam nobis Deus concessit tamquam beneficium, beneficio autem fas est nuncium remittere illudque abjicere, praesertim si fuerit molestum.

Respond. *Negando Antec.* cujus prima probatio, est mera rerum distinctarum confusio; siquidem nullus ordo divinae providentiae absolute intentus violatur, sive per mutationem modificationum materiae, sive per separationem animae a corpore, violatur tamen in hoc secundo casu, ordo moralis, *hypothetice* a Deo intentus, dum ante tempus ab ipso definitum vis propriae vitae infertur; qui ordo moralis cum ordine physico mundi, et mutatio modificationum materiae arbitrio nostro subjectae, cum solutione animae a corpore, non nisi per absurdum ad invicem comparantur.

Ad 2.^m probationem dicimus, vitam homini concessam quidem esse tamquam beneficium seu donum, quatenus non est ex debito, aut praecedente aliquo hominis merito, verum ejus dominium homini concessum non fuit, sed tantum usus, unde habet simul rationem cujusdam depositi nobis ad custodiendum traditi, de quo rationem ei qui tradidit reddere debemus.

Denique si quis opponeret facta quaedam e. g. Samsonis, Saulis, Raziae etc. quasi nempe hi alii que quos sacrae litterae et historiae memorant, licet sponte interfecerint semetipsos, tamen vel sunt sancti, vel laude digni; poteris ea omittere, cum addita ratione, quod sacra Scriptura nunquam possit docere, aut Ecclesia adprobare quae sunt contra rationem, quodque responsio ad ea, pendeat, ab explicatione locorum s. Scripturae: at si particulares rationes scire velles, adeas S. Thomam (1), aliosque auctores.

ARTICULUS III.

DE POSITIVA SUIIPSUS CONSERVATIONE.

151. Debitum conservationis compositi nostri fundatum in ordinato sui amore, aut ordini naturalis rationis, non so-

(1) *Summae theol.* part. 2. 2. quaest. 64. artic. 5.

lum infert obligationem cohibendi nos ab iis actibus, qui nostram vitam praesertim in manifestum interitum directe adducunt, verum etiam ex adverso ponendi eos actus qui sunt naturaliter necessarii, tamquam media continuationis ejusdem vitae. Hinc in primis debitum incumbit moderati usus sibi et potus, nec non aliarum rerum, quae defectum quotidianum physicarum virium aut arcent, aut suppleunt; deinde aegritudine aut infirmitate ingruente, tenemur adhibere *ordinaria*, et quae in nostra sunt potestate remedia, quamvis satis gravem molestiam adferentia: quod si remedia *molestissima* forent, puta membrorum amputationes, iisdem quidem licito uti possemus, et saltem sub gravi obligatione, nisi forte in casu, quo vita et sanitas certo recuperari posset, aut pro communi bono necessario servari deberet, minime teneremur; cum in certa vitae conservatio, non videtur tantum onus posse imponere, et praeceptum ejusdem conservationis pro hac parte est *affirmativum*.

Atque de hoc usu mediorum nulla est controversia: verum duae aliae quaestiones agitari solent; 1.^a, an urgente *extrema* aut *quasi extrema* necessitate, licito quis valeat rebus alienis uti ad sui conservationem; 2.^a, an vitam suam possit quis licito defendere etiam cum occisione injusti aggressoris; certum namque est, justis aggressoribus, quales sunt publicae justitiae ministri, *positive* resistere, sine laesione ejusdem justitiae nefas esse; sicut e contra, res ipsas nostras licito defendi contra injustos aggressores, nullum eis inferendo damnum saltem grave.

152. Antequam primae quaestioni satisfaciamus, innuenda est prius multiplex *necessitatis* acceptio, et sensus istius axiomatis *necessitas non habet legem*, quo lex ipsa *necessitatis* dicitur exhiberi. Cum itaque *necessarium* illud sit *quod aliter fieri nequit*, ut per se patet *necessitas* ipsa non aliud erit, quam *vis quaedam* (aut ejus defectus) *actionem vel ejus omissionem physice aut moraliter ita inducens, ut aliter fieri non possit, vel saltem non sine operantis aut alterius periculo*. Unde manifestum est necessitatem dividi in primis in *physicam*, quae *simplex* et *absoluta* erit, prout exigentia aut defectus virium physicarum, aliter rem fieri non sinunt, cui si adjungatur etiam absoluta repugnantia de opposito erit *necessitas metaphysica*; *moralis* vero tantum aderit prout aliquid aliter fieri nequit sine magna difficultate. Deinde *moralis* haec *necessitas* dicitur *extrema*, quando quis e. g. invenitur in

proximo periculo vitae corporalis aut spiritualis amittendae; cui assimilatur *necessitas quasi extrema*, quae adest in adjunctis extremam necessitatem immediate inducentibus. *Necessitas gravis* aderit, dum v. g. pericula, aut defectus rerum necessariorum, alterutrius vitae aliorumque honorum conservationem reddunt admodum difficilem et molestam, juxta diversam cujusque status conditionem. *Necessitas tandem* vocatur *communis*, quae citra proximum periculum amittendi, et magnam difficultatem servandi alterutrius e. g. vitae statum, eum satis incommodum efficit.

Porro *necessitas simplex* et *absoluta*, tam metaphysica quam physica, ut pote impediens libertatem actus, nulli legi subjicitur ideoque relate ad eam axioma illud *necessitas non habet legem* semper verum est; relate vero ad necessitatem *molestem* eget magna limitatione, nam in lege *mere positiva humana*, imo quandoque et *divina*, *necessitas moralis* non solum *extrema* sed *etiam gravis*, reddit saepe actionem licitam, quae alias illicita foret: non tamen *semper*, quia legem *positivam* divinam, imo et humanam cum vitae ipsius periculo tenemur custodire, quando secus agendo, detrimentum fidei et religionis, boni publici, vel contemptus legis et legislatoris sequeretur. In jure naturali, dum agitur de praeceptis, quorum materia nequidem improprie dictam (1) mutationem patitur e. g. circa blasphemiam, sicut ab eorum custodia *nulla* *necessitas moralis* quemquam eximere potest, ita nec axioma illud locum habere: in aliorum vero praeceptorum materia, *necessitas moralis extrema* aliquam mutationem efficere, seu potius objectum ab ipsa lege subtrahere valet. Atque hoc est a quo pendet primae quaestiones solutio.

PROPOSITIO.

In extrema aut quasi extrema necessitate quis constitutus, licito potest uti rebus alienis domino suo superfluis aut non absolute necessariis, eodem etiam invito.

153. Statuta propositio paucis evincitur. Jus conservan-

(1) Vide dicta superius (part. 2. cap. 2. artic. 2. n. 89.).

di se ipsum est *absolutum*, et antecedens divisionem naturalium bonorum, inductam a jure gentium propter commodum eorundem usum; ergo jus non laedendi alium in suis bonis, utpote *hypotheticum*, illius integritatem non tollit, neque debitum se conservandi admit. Praeterea naturalis finis bonorum terrenorum est, ut sint medium conservationis humanae naturae, quique illis abundat, tenetur ex ratione naturalis ordinis et amoris *saltem* in extrema necessitate constitutis, superflua largiri; ideoque id non faciens, talemque rerum usum impediens foret *irrationabiliter* invitus, resque illas tamquam non suas retineret; unde per talium rerum subtractionem nullum ejusdem jus laeditur, seu usus talium rerum, sub jure vetante laesionem alienorum bonorum non comprehenditur.

Ne autem quis de suo jure necessitatis sibi blandiendo, cum magno aliorum detrimento velit sola surreptione propriae conservationi providere; animadvertendum est, quod ut hoc sit licitum, debeat supponi et vera ratio *extremae* aut *quasi extremae* necessitatis, cui insuper paucis et deterioribus rebus aequum est satisfieri, et *nulla* adesse *spes* rem precibus aut aliter domino consentiente obtinendi: nisi forte urgens indigentiae casus aut aliae rationabiles circumstantiae, a praemittenda postulatione excusarent. Hinc facile colligitur, quoniam sit verus sensus istius enunciationis: *In extrema necessitate omnia sunt communia*: et quare *jus necessitatis* non sit aliud, quam *facultas naturali aequitate nixa, se eximendi ab aliqua lege, quae ad casum necessitatis non praesumitur a legislatore extensa*. Utrum autem qui in extrema necessitate aliquid surripit, ad meliorem fortunam veniens teneatur restituere; id pendet ab alia quaestione utrum extrema necessitas non solum *usum rei* concedat, sed etiam *dominium* transferat, et an ille qui surripit, in actu surreptionis *nec re nec spe* dives fuerit.

154. Quod pertinet ad alteram quaestionem, circa defensionem propriae vitae etiam cum injusti aggressoris occisione, id quoque fas esse, non tamen necessario *praeceptum* communior doctorum sententia tenet. Fas quidem esse uti mox ostendemus, non esse vero *generaliter* praeceptum, sicut velent Zieglerus, Buddeus etc. quia licet foret inordinatum vitam propriam alterius vitae *ratione sui* postponere, tamen si id fieret ratione perfectae charitatis erga Deum, vel intuitu spiritualis boni invasoris, aut alterius cujusdam virtutis, pror-

sus liceret cohibere se a tali suiipsius defensione; nisi forte vita nostra esset valde necessaria communi bono, aut animae nostrae salus spiritualis periclitaretur, tunc enim tantum *incomberet debitum* se defendi etiam cum caede invasoris.

Violenta haec sui ipsius defensio ut sit undequaque licita, per *moderamen inculpatae tutelae* solet temperari, quod involvit quatuor conditiones: 1.^a, ut *invasus* non utatur majori violentia quam sit opus ad vitae propriae ingruens et certum periculum propulsandum: 2.^a; ut in ipso *aggressionis actu*, non *ante, nec post* vita adhuc vel jam in discrimine non existente, talis violenta defensio suscipiatur; secus in utroque casu potius vindicta privata quam necessitas defensionis locum haberet: 3.^a, ut nullum aliud adsit medium mortis ejusque periculi declinandi; etenim hac in re, etiam fuga, utpote ex officio se conservandi arrepta minime dedecet virum utcumque timiditatis notam declinantem; sapientis namque est nulla cogente necessitate ancipiti aleae pugnae tutius remedium praehabere: quamquam fatendum est, fugam plerumque non esse remedium satis tutum, propter obversa terga inimico et periculum perniciosi lapsus: 4.^a, ut aggressus non intendat per se et *absolute* mortem aggressoris, sed propriae vitae defensionem; illam enim intendere ratione sui *forte* esset quid semper inordinatum vel speciem vindictae contineret. Distinctio haec duplicis intentionis et effectus ejusdem actus optime subsistit, ut observat S. Thomas (1), estque modus solvendi difficultates, quae ex auctoritate patrum Ecclesiae proponerentur; ipsi enim ut plurimum damnant etsi injusti aggressoris necem, quatenus haec *forte* nequeat unquam *rationi sui et absolute* intendi, quod speciem quamdam privatae vindictae prae se ferret; vel etiam loquuntur, ut ait Lessius (2), de defensione non necessaria aut de periculo excessus, odii, irae et debitae moderationis. Similiter per illa sacrae Scripturae loca in quibus videtur prohiberi defensio sui, non nisi livor vindictae, ut notant interpretes, excluditur.

(1) Loco proxime indicato. artic. 7.

(2) *De justit et jure*. libr. 2. cap. 9. dub. 8.

PROPOSITIO.

Servato moderamine inculpatae tutelae licita est quamvis non praecepta pro sui defensione iniusti vitae aggressoris occisio.

155. Assertio facile suadetur. In supposito conflictu cum bonum naturalis vitae aggressi in discrimen vocetur, si non esset licita violenta sui defensio, teneretur aggressus plus alienae quam suae conservationi consulere; hoc vero ordinatae sui dilectioni adversatur. Similiter iniustus aggressoris actus, cum iniquitas nemini suffragari debeat, nequit jus certum propriae conservationis aggresso adimere, quod tamen in hypothese contraria accideret. Aequitas naturalis postulat, ut in casu etiam aequalitatis iurium, jus innocentis inique ac dura necessitate in discrimen vocatum per se praevaleat juri alterius sponte sua atque per nefas se ipsum in discrimen conjicientis; quod non fieret si iniuste invasus a nece invasoris se cohibere teneretur (1). Praeterea, societas humana et

(1) Argumenta haec jugulant quoque memoratum H. Ahrens, qui quamvis justae sui defensionis condiciones (pag. 153. et seq.) exponat, violentam tamen hujusmodi defensionem sui et necem aggressoris velut immoralem et aequae inhonestam ac est ipsa aggressio habet, inquit [pag. 156. et seq.]: *La morale ne peut en aucune manière reconnaître à un homme le pouvoir de tuer sciemment un autre dans quelque circonstance extrême que ce soit, parce qu'elle doit rejeter le principe qu'on puisse faire le mal parce qu'un autre l'a fait, ou a l'intention de le faire visa-vis de nous*, [Nonne ista ratio supponit velut certum. talem sui defensionem esse moraliter malam?] *La moral praescriit de faire en tous cas le bien, jamais le mal.* [Utique numquam malum morale, non autem physicum]. *Elle prescriit de plus de ne pas considérer dans les actions la propre personnalité...* Nunquid hoc locum debet habere etiam in officiis erga nosmetipsos? Aut forte nulla sunt hujusmodi officia? Falsa itaque est illatio: *Tuer un autre sciemment pour se conserver soi-même, pour quelque motif que ce soit, c'est violer un principe de morale.* Hoc namque non est, sicut auctor autumat, propriam utilitatem l'interest personnel, sive egoismum pro regula actuum moralium statuere, sed tantum in naturali lege proximum amandi ejusque jura servandi hunc ordinem agnoscere, scilicet, nos teneri proximum amare sicut nos

civilis jus naturale propriae conservationis membrum suis, nisi intuitu boni communis, abrogare nequit, et aliunde a repentinae injustae invasionis casibus eadem membra plerumque custodire non valet; ideoque relinquit illis *potestatem naturalem* se ipsa in iis adjunctis defendendi, unico quod tunc ex hypothese superest medio, violenta scilicet invasoris nece: praesertim quod et *vim vi moderate repellere*, omnia jura civilia permittant; et si secus foret, scelestorum hominum improbitas, cum magno societatis humanae detrimento, validum haberet stimulum, proborum civium vitam audacius aggrediendi; istorumque pietas sibimetipsi cederet in poenam.

156. Opponunt 1.º In casu talis defensionis interfectio invasoris fit auctoritate *privata*; invasusque constituitur iudex in causa propria quod utrumque rationi adversatur. 2.º Invasor in eo statu necatus in aeternum periret, ideoque bonum ejus spirituale postponitur bono temporali invasi, quod pariter est contra rationem.

Respond. ad 1.º Verum quidem est necem invasoris in tali casu non fieri auctoritate personae publicae e. g. principis aut iudicis, fit tamen auctoritate publici juris naturalis et civilis, tribuentis invaso, tamquam custodi vitae suae, potestatem *vim vi repellendi*, absque animo infligendi poenam et sumendi vindictam legalem, ad quod tantum requiritur auctoritas personae publicae. Unde etiam parum refert, quod invasus constituatur iudex in causa propria; non enim agitur de iudicio legali et contentioso, ubi praecipue locum habet illud axioma, *nemo iudex in causa propria*; sed de determinatione particulari circa necessitatem medii ad sui conservationem; in qua quidem determinatione potest quandoque haberi defectus moderaminis inculpatae tutelae, ast per hoc jus

ipsos, non autem *plus* quam nos ipsos. Unde falsum quoque est quod ibidem subdit: *Car toute justification se réduirait à cette argumentation: qu'il vaut mieux tuer un autre que d'être tué par lui.* Reliqua in quibus hic a veritate recedit, Ahrens fundantur in omnimoda exclusione *moralitatis a jure*, in quod jam animadvertimus superius [in nota adjecta n. 62. part. 2. cap. 1. artic. 1.]; ideoque per se corruunt, nullaque ratione possunt fulcire hanc illationem: *Les deux parties, l'agresseur et l'attaqué se sont mis dans ce cas par leurs actes tous les deux hors de la sphère du droit. Ils ne sont plus justiciables que devant la morale, et celle-ci les condamne tous les deux.*

naturale propriae defensionis, quo et ipsa bruta modo suo gaudent, minime adimitur.

Ad 2.^m Similiter nex inuasoris, cum praeter directam et absolutam invasi intentionem sequatur, ejus aeternus interitus ipsi tantum potest et debet imputari, qui ab aggressionem si vellet, poterat desistere, fitque dumtaxat *per accidens*. Unde idem foret dicendum, si invasor supponeretur demens aut ebrius; praecipue quod aequitas talis defensionis non ex minori aut majori inuasoris damno, sed ex necessario jure conservationis invasi colligatur. Praeterea unde potest certo constare, invasorem superstitem in vita ad meliorem frugem atque ad aeternam salutem fore perventurum? Nonne, potest aequae ipsius invasi aeterna salus in discrimine, vel saltem in dubio versari?

Urgent. Homicidium est gravius malum omni actu inhonesto, et nulli fas est talem committere actum pro conservatione propriae vitae: ergo a fortiori non debet licita esse interfectio aggressoris. Deinde, cum pudicitia et honor saltem adaequantur bono vitae, etiam pro defensione illorum deberet fas esse necare invasorem injustum.

Respond. ad 1.^m, *Neg. cons.* cum S. Thomas (1) quia scilicet, actus e. g. fornicationis vel adulterii non ordinatur ad conservationem propriae vitae ex necessitate, sicut actus ex quo quandoque sequitur homicidium.

Ad 2.^m *Neg. paritatem.* Etenim quamvis et hoc plerique auctores licitum esse contendunt, idque forte admitti possit et debeat relate ad pudicitiam in casu manifesti periculi consentiendi in peccatum, attamen sufficit manifestum utriusque discrimen assignare; siquidem naturalis vita hominis utpote fundamentum ceterorum bonorum, est bonum praestantioris ordinis, pro cujus amissione nulla compensatio haberi potest, sicut potest pro pudicitia per vim oppressa, et pro honore injuste ablato. Praeterea pudicitia pro actu virtutis considerata, et verus honor in virtute fundatus ac ab ipsa dimanans, nemini invito potest auferri; pudicitia vero ut est integritas corporis, et honor ut est testimonium aliorum de nostra excellentia, constituunt bonum quoddam extrinsecum, instar pulchritudinis aut ornatus corporei cum bono vitae nostrae naturalis aut proximi nullatenus comparandum. Idem potest et debet dici de conservatione bonorum fortunae

(1) *Summae theolog.* part. 2. 2. quaest. 64. artic. 7. ad 4.^m.

nisi in casu quo haec essent *unicum et ultimum* medium conservationi vitae naturalis necessarium; tunc enim talis medii violenta ac injusta aggressio, aequivalet aggressioni ipsius vitae.

CAPUT III.

DE MUTUIS HOMINUM OFFICIIS.

157. Sicut ipsum jus naturale solet in genere distingui in *absolutum*, quod scilicet respicit actiones, aut omissiones hominum, spectata dumtaxat sola eorum natura, independenter ab omni determinato statu, pacto, facto, aut conditione, quae exigentiis mere naturalibus aliquid adjiciunt; et *hypotheticum*, quod omnia aut aliqua istorum supponit: ita et officia hominis erga alios, in eodem sensu, alia dicuntur *absoluta*, *hypothetica* alia. Officia absoluta, rursum distinguuntur in *perfecta*, quae important debitum ex justitia *rigorosa*, ut sunt, *neminem laedere, suum cuique tribuere etc.* a quibus deficientes constituuntur formaliter injusti, et in *imperfecta*, quae tantum *ex aequitate* aut *convenientia* quadam *naturali* dimanant, ut e. g. erranti viam ostendere, haustum frigidae profluentis non prohibere vel permittere etc. quaeque vocantur *imperfecta* non ideo, quasi nulla unquam daretur obligatio ea adimplendi, sed quia pro majori vel minori circumstantiarum exigentia, magis aut minus naturali aequitati congrunt aut adversantur, et seclusa *gravi* alterius *necessitate*; qui ab iis deficit tantum *inhumani*, aut *non benevoli* et *non benefici*, notam contrahit: *iniquus* tamen, vel etiam aliquatenus *injustus* merito diceretur, si gravis alterius necessitas ad illa adimplenda urgeret. Unde patet quomodo officia haec *imperfecta* transeant quandoque in *perfecta*, et quomodo sub obligatione legis naturalis comprehendantur; non semper enim habent tantum rationem merae virtutis et humanitatis aut ultroneae beneficentiae, sicut foret in casu quo e. g. ex errore viae grave alteri damnum immineret; vocantur autem talia officia *innoxiae utilitatis*, quia communiter exhibentibus ea nullum aut leve incommodum adferunt, egentibus illis apprime prosunt.

Fundamentum omnium istorum officiorum, est amor naturalis ex praescripto rationis omnibus hominibus, debitus, &